

УДК 327

Кукалець О. Є.*Науковий керівник: Сидорук Т. В.,
доктор політичних наук, професор*

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ В ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У статті проаналізовано місце публічної дипломатії в теорії міжнародних відносин. Наведено короткий огляд історичного розвитку поняття, виокремлено основні характеристики публічної дипломатії. Розглянуто зв'язок між «м'якою силою» та публічною дипломатією.

Ключові слова: публічна дипломатія, «м'яка сила», теорія міжнародних відносин.

Kukalets O. Y.

PUBLIC DIPLOMACY IN THE THEORY OF INTERNATIONAL RELATIONS

The place of public diplomacy in the theory of international relations is analyzed in the article. A brief overview of term's historic development is presented; main characteristics of public diplomacy are defined. The correlation between soft power and public diplomacy are discussed.

Key words: public diplomacy, soft power, theory of international relations.

Дослідження публічної дипломатії – відносно новий напрямок у теорії міжнародних відносин. Згідно з Ейтаном Гілбоа, публічна дипломатія зіштовхнулася з новими викликами і потребами після «холодної війни» та після терористичної атаки 9 вересня 2001 р., що пов'язано з розвитком масових комунікацій, політики та міжнародних відносин [4, 58]. Так, революція у масових комунікаціях призвела до виникнення Інтернету та глобальних новинних мереж, як-от BBC, CNN, та Al-Jazeera. Маючи можливість транслювати новини про найважливіші події в світі, вони перетворилися на основне джерело інформації. Крім того, Інтернет створив можливість для держав, неурядових організацій, громад, компаній, та звичайних

громадян обмінюватися думками про стан справ у світі. Революції в політиці трансформували багато авторитарних держав в демократичні, призвівши до зростання участі громадськості у політичній діяльності. Революція в міжнародних відносинах змінила цілі і засоби зовнішньої політики. Так, поступово зростає значення позитивного іміджу та репутації країни, що досягається шляхом привабливості та переконання [4, 58]. Саме тому тема розвитку публічної дипломатії на сучасному етапі потребує уваги.

Дослідження публічної дипломатії було здійснено низкою науковців. С. Кривохіж, С. Туронок, М. Леонард, Н. Сноу, М. Тейлор та Е. Гілбоа розглянули загальні аспекти публічної дипломатії та її місце в теорії міжнародних відносин. Н. Мінасян, Дж. Най, Н. Сноу та М. Тейлор проаналізували концепцію «м'якої сили» в теорії міжнародних відносин, а також її зв'язок з публічною дипломатією. Більшість досліджень, які стосуються публічної дипломатії, мають історичний та описовий характер, що суттєво обмежує її теоретичне розуміння.

Головна мета цієї статті – проаналізувати місце публічної дипломатії в теорії міжнародних відносин.

Основними завданнями є короткий огляд історичного розвитку поняття, виокремлення основних характеристик публічної дипломатії, а також аналіз зв'язку між «м'якою силою» та публічною дипломатією в теорії міжнародних відносин.

Вперше термін «публічна дипломатія» використано в 1856 р. у лондонській газеті *Times*, для позначення культури та ввічливості [8, 19]. У науковий обіг термін «публічна дипломатія» ввів у 1965 р. Едмунд Гулліон, декан Флетчерівської школи права і дипломатії при університеті Тафта (м. Медфорт, Массачусетс). Основною причиною використання нового терміну була необхідність заміни терміну «пропаганда», який мав негативне значення. Згідно з визначенням, запропонованим Гулліоном, публічна дипломатія – це здійснення впливу на сприйняття громадськістю іншої держави політики певної країни [8, 19].

Чергова зміна у теорії міжнародних відносин, пов'язана з публічною дипломатією, відбулася після подій 9 вересня 2001 р., що пов'язано з зростанням уваги до теорій комунікації. Терористичний акт пояснювали відсутністю комунікації, яка б дозволяла краще порозуміння між США та арабськими країнами. При цьому комунікація через збільшення кількості інформації дозволяла б розбудовувати кращі відносини між сторонами [8, 7]. Однак, на практиці більше комунікації не гарантує зростання її якості, а зазвичай призводить

до неправильного трактування подій та зростання непорозумінь, що закінчується викривленням повідомлень та формування упередженості [8, 9].

Термін «публічна дипломатія» має декілька загальних визначень, які відображають його концептуальну еволюцію. По-перше, публічна дипломатія – це пряма комунікація держави з іноземцями з метою впливу на мислення та уряд останніх. По-друге, публічна дипломатія – спосіб комунікації уряду для формування розуміння національних ідей, цінностей, інститутів, культури, національних цілей та політик. По-третє, публічна дипломатія – це дії у сфері інформації, освіти, культури з метою впливу на іноземні уряди через громадян певної країни [4, 57].

Традиційно публічна дипломатія передбачала виключно між-урядову комунікацію. Основне завдання такої взаємодії – вплинути, проінформувати або ж активізувати публіку для підтримки національних інтересів та при здійсненні зовнішньої політики. На сучасному етапі публічна дипломатія включає комунікацію між особами. Основна причина зміни характеру публічної дипломатії – зростання впливу громадськості та посилення міжлюдських контактів [8, 6]. Британський науковець Ніколас Калл виокремив основні та додаткові елементи публічної дипломатії:

- сприйняття: збір і пошук релевантної інформації;
- застосування: популяризація своїх цінностей, пояснення політичних кроків;
- культурна дипломатія: стимулювання інтересу до мови, літератури, мистецтва;
- обміни студентами та науковцями;
- ЗМІ: телевізійні і радіопрограми як джерела інформації про події в країні;
- психологічна війна – додатковий елемент [1, 21].

Марк Леонард розглядає публічну дипломатію як розбудову відносин, формування розуміння потреб країн, культур, народу, передачу точки зору, а також виправлення неправильно сприйнятої інформації. Науковець зазначає, що публічна дипломатія будується на основі трьох осей: політичної та військової, економічної, а також соціальної та культурної. Він виокремив три виміри публічної дипломатії:

1) реактивний – реагування на події, що відбулися; роз'яснення політики, коментування; зазвичай цей вимір публічної дипломатії використовується у кризових ситуаціях, коли позиція країни пояс-

нюється публіці напрямку, прагнучи змінити громадську думку з негативної на позитивну;

2) проактивний – ціленаправлене формування суспільної думки шляхом передачі окремих повідомлень, знаків;

3) встановлення відносин – пошук взаємоприйнятних рішень і компромісів, вигідних для усіх учасників [5, 10].

Крім того, публічна дипломатія за своєю суттю може бути конкурентною (направлена на покращення власного іміджу за рахунок дискредитації опонента) та кооперативною (спрямована на розвиток взаємних відносин). Загалом, сутність публічної дипломатії – розбудова відносин, розуміння потреб іншої країни, культури, людей, на основі чого здійснюється пошук спільного [5, 10]. Леонард також виокремлює п'ять інструментів публічної дипломатії: дипломатія неурядових громадських організацій, дипломатія діаспори, дипломатія політичних партій, дипломатія бренду, та бізнес дипломатія [4, 74].

Публічна дипломатія базується на конкретних діях. Так, вона може орієнтуватися на управління і поширення інформації з наголосом на короткотермінові події та кризи. Публічна дипломатія може здійснювати вплив на довготермінові кампанії, прагнучи змінити позицію чи відношення серед аудиторії, на яку вона спрямована. Вона також може орієнтуватися на залучення через розбудову відносин, довіри та взаєморозуміння [8, 73].

Публічна дипломатія напряму пов'язана з конструктивізмом, що сформувався як окрема теорія міжнародних відносин у 1980-90-х рр. Згідно з цією теорією міжнародні відносини розглядаються як соціальні інститути. На міжнародні відносини впливають такі фактори, як-от: ідеї, вірування, переконання та очікування, що напряму пов'язано з образом країни. В основні інтересів актора лежить ідентичність, яка формується на основі певної сукупності уявлень про державу. У процесі взаємодії з іншими акторами ідентичність може змінюватися. Основний вплив на формування та трансформацію ідентичності здійснюють державні органи, ЗМІ, політичні партії та рухи [3].

Ейтан Гілбоа виокремив моделі публічної дипломатії. В основі його моделей лежить п'ять таких змінних, як головні актори, ініціатори, ціль, типи медіа, засоби і технології. На основі цих змінних виокремлено три моделі публічної дипломатії:

1. Основна модель «холодної війни». Публічна дипломатія у цій моделі розглядається як засіб боротьби двох наддержав, яка використовується до досягнення довготермінових цілей. Ключове по-

ложення цієї моделі – якщо переконати іноземну аудиторію, вона буде здійснювати тиск на власний уряд, що може призвести до зміни ставлення. Крім того, публічна дипломатія забезпечує надання інформації для зменшення негативної пропаганди противника.

2. Недержавна транснаціональна модель. Ця модель виникла з зростанням ролі нових, недержавних акторів у міжнародних відносинах. Основна увага у дослідженнях приділяється публічній дипломатії неурядових громадських організацій, груп та індивідів. Для комунікації використовуються глобальні новинні мережі та медійні події [4, 59].

3. Внутрішньополітична модель PR. Ця модель передбачає залучення піар компаній та лобістів у цільовій країні для підсилення легітимності та автентичності компанії. Стратегічна публічна дипломатія передбачає використання наукових знань і методів для дослідження громадської думки [4, 60].

Важливу роль для розуміння публічної дипломатії відіграє концепція «м'якої сили». Становлення «м'якої сили» у теорії міжнародних відносин розпочалося після Першої світової війни. Так, у 1917 р. за ініціативою Вудро Вільсона було засновано Комітет з публічної інформації на чолі з Джорджем Крілем, який також відомий як «Комітет Кріля». Основним завданням установи було формування образу США [8, 4].

Термін «м'яка сила» в науковий дискурс увів Джозеф Най у 1990 р. у книзі «Покликання до лідерства: зміна природи американської влади». Най пропонує наступне визначення «м'якої сили» – здатність досягати бажаного результату на основі добровільної участі, симпатії, привабливості, а не шляхом примусу чи підкупу. Основою «м'якої сили» є культура країни, політичні цінності, ідеологія та зовнішня політика, що реалізується [5]. Концепція «м'якої сили» пов'язана з окремими ліберальними теоріями міжнародних відносин, як-от: теорією демократичного миру, теорією комерційного лібералізму та теорією міжнародних організацій [2, 37]. З одного боку, Най погоджувався з тим, що влада держави в міжнародних відносинах зменшується, що викликано глобалізацією, а роль недержавних суб'єктів зростає. Поряд з цим, науковець визнає значення військової могутності для генерації «м'якої сили». Загалом Най виступає за «розумну силу», як здатність поєднувати «жорстку силу» та «м'яку силу». Крім того, науковець визнає культуру як джерело «м'якої сили», а публічна дипломатія розглядається як один з її ключових інструментів [5].

Найвиокремлює три основних виміри публічної дипломатії:

1. Щоденна комунікація – пояснення контексту внутрішньої і зовнішньої політики. В основі щоденної комунікації лежить взаємодія з ЗМІ. Зазвичай цей вимір публічної дипломатії передбачає комунікацію в кризових ситуаціях із швидкою відповіддю на неправдиву інформацію.

2. Стратегічна комунікація – розвиток простих тем. Публічна дипломатія передбачає підготовку певної теми, яка вважається головною, спрямованою на підтримку певної політики. Одночасно спеціальні теми фокусуються на конкретних політичних ініціативах.

3. Розвиток відносин з «ключовими» індивідами через стипендії, обміни, тренінги, семінари, конференції [7, 60].

Поряд з цим, «м'яка сила» має низку обмежень. Наприклад, привабливість країни не є її фактичною силою тому що вона існує окремо від сили, а тому застосування «м'якої сили» не завжди призводить до політичних наслідків. Крім того, під час застосування «м'якої сили» ключову роль відіграє культурне середовище та контекст. Так, якщо вони схожі, то ефективність «м'якої сили» буде більшою. Наприклад, у демократичних країнах, вплив «м'якої сили» більший ніж у авторитарних. Більше того, вплив «м'якої сили» важко прослідкувати, тому що вона зазвичай не призводить до специфічної дії, а має більш загальний вплив [7, 18-19].

Для успішного застосування «м'якої сили» та публічної дипломатії існують окремі критерії, які вимірюють переваги країни. По-перше, культура та ідеї країни, яка застосовує «м'яку силу», мають збігатися з нормами, які переважають у світі. По-друге, країна має мати у власному розпорядженні різноманітні канали комунікації, через які можна здійснювати вплив на формування порядку денного ЗМІ. По-третє, країна має мати певний рівень довіри до власної внутрішньої та зовнішньої політики [8, 4].

Отже, проаналізувавши вище наведенні факти, можна стверджувати, що публічна дипломатія займає одне з чільних місць у теорії міжнародних відносин. Цей термін пройшов значну еволюцію, починаючи від XIX століття, до формування його сучасної інтерпретації після закінчення «холодної війни». Характерні риси, виміри та моделі публічної дипломатії свідчать про її ґрунтовну теоретичну базу. Більше того, наявні теоретичні зв'язки з «м'якою силою» дозволяють сформулювати краще розуміння сутності публічної дипломатії. Здобуті під час дослідження дані стануть основою для подальшого аналізу теоретичних аспектів публічної дипломатії, а саме її

розвитку та становлення в КНР, а також під час дослідження практичної реалізації публічної дипломатії КНР в Європі.

Джерела та література

1. Кривохиж С. В. Публичная дипломатия Китайской Народной Республики: становление и развитие: дис. ... канд. ист. наук: 07.00.15. Санкт-Петербург, 2014. 165 с.
2. Минасян Н. Концепция «мягкой силы» в контексте теорий международных отношений. 21-й Век. 2017. №3. С. 35-42
3. Туронок С. Г. Політичний аналіз і прогнозування. 2016, URL: https://stud.com.ua/43949/politologiya/politichniy_analiz_i_prognozuvannya. (дата звернення: 26.01.2020)
4. Gilboa E. Searching for a theory of public diplomacy. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 2008. Vol. 616, No. 55. P. 55-77
5. Leonard M., Stead C., Smewing C. Public diplomacy. London: The Foreign Policy Centre, 2002. 183 p.
6. Nye J. S. Bound to lead: the changing nature of American power. New York: Basic Books, 1991. 336 p.
7. Nye, J. S. Soft power. The means to success in world politics. New York: Public Affairs, 2004. 130 p.
8. Routledge handbook of public diplomacy / N. Snow, P. M. Taylor, ed. Abingdon: Routledge, 2009. 382 p.